

Μάθημα 14ο

Ὁ Θεός δημιουργός ὁλοκλήρου τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Θεός δημιουργός, ὁ ἄνθρωπος δημιούργημα.

Ἡ ἔννοια ἄνθρωπος.

Τήν περασμένη φορά, παιδιά, εἶχαμε ἀναφέρει τὰ κύρια γνωρίσματα πού θά ἔδινε ὁ Θεός σ' ἐκεῖνο τό πλάσμα πού θά λεγόταν ἄνθρωπος.

Θά σᾶς ξαναδιαβάσω τό ἱερό κείμενο, γιατί θά κάνουμε ἀνάλυση αὐτῶν τῶν γνωρισμάτων, πού, ὅπως εἶπαμε, ὁ Θεός μέ αὐτά θά κατασκεύαζε, θά δημιουργοῦσε τόν ἄνθρωπο.

«Καὶ ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, κατ' εἰκόνα Θεοῦ ἐποίησεν αὐτόν, ἄρσεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς», «καὶ ἔπλασεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον, χοῦν ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ ἐνεφύσησεν εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ πνοὴν ζωῆς, καὶ ἐγένετο ὁ ἄνθρωπος εἰς ψυχὴν ζῶσαν»¹.

Εἶναι δύο οἱ στίχοι –γιατί ἔχουμε δύο διηγήσεις γύρω ἀπὸ τὴ δημιουργία τοῦ ἀνθρώπου– πού συμπληρώνουν τὴν ὅλη κατασκευὴ του. Ὁ πρῶτος στίχος, πού

---

1. Γέν. 1, 27. 2, 7.

εἶναι στό 1ο κεφάλαιο, ἀναφέρεται στό ὅτι ὁ Θεός ἔκανε τόν ἄνθρωπο σύμφωνα μέ τή δική Του εἰκόνα, καί τούς ἔκανε ἄρρενα καί θήλυ. Ὁ δεύτερος στίχος, πού εἶναι στό 2ο κεφάλαιο, μᾶς λέει πώς ὁ Θεός ἔκανε τόν ἄνθρωπο, ἀφοῦ πῆρε χῶμα ἀπό τή γῆ, φύσηξε στό πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου καί τοῦ ἔδωσε πνοή ζωῆς. ὙΕ-τσι, ὁ ἄνθρωπος ἐγινε ζωντανός, «εἰς ψυχὴν ζῶσαν».

Εἶχαμε ἀναφερθεῖ ἐπίσης στό θέμα «ἐποίησεν». Δέν τό εἶχαμε ὀλοκληρώσει· ἀλλά, ὅπως σᾶς εἶπα, θά συνεχίσουμε τήν ἀνάλυση ὅλων αὐτῶν τῶν γνωρισμάτων καί χαρακτηριστικῶν.

Συνεχίζουμε λοιπόν: «Καί ἐποίησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον». Εἶχαμε ἐξηγήσει ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι κτίσμα, καί δέν ἔχει καμμία μετοχή στή θεία οὐσία· εἶναι δημιούργημα, εἶναι κάτι ἔξω ἀπό τήν οὐσία τοῦ Θεοῦ.

Τό λέω γιατί ὅλα αὐτά πιθανῶς τώρα νά σᾶς εἶναι ἀκατανόητα· ὅταν ὅμως ἀργότερα διαβάσετε ἢ ἀκούσετε τό τί λέγεται, τότε θά θυμηθεῖτε αὐτά πού λέμε ἐδῶ, ἐάν βεβαίως τά προσέξετε καί τά μελετήσετε· γι' αὐτό καί τονίζουμε αὐτά τά σημεῖα.

ὙΕτσι, θά ἔχετε ἀκούσει τήν ἔκφραση ὅτι ἡ ψυχὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἓνας θεῖος σπινθήρας, ἢ ὅτι εἶναι ἓνα κομμάτι τοῦ Θεοῦ.² Ἀλλά ὅταν λέμε ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἓνα κομμάτι τοῦ Θεοῦ, εἶναι σάν νά λέμε ὅτι εἶ-

---

2. Κατά τόν Γνωστικισμό, τά ἀνθρώπινα σώματα, ἂν καί περιέχουν τό κακό στήν ὕλη τους, περιεῖχαν ἐπίσης καί ἓναν *θεῖο σπινθήρα*, ἢ *πνεῦμα*, πού προερχόταν ἀπό τήν *Πηγὴ* ἢ τό *Τίποτα*, τήν θεϊκὴ πηγὴ ἐκπορεύσεως ὅλων τῶν πραγμάτων. Ἡ *Γνωσις* εἶναι ἐκείνη πού, σύμφωνα μέ τίς ἀντιλήψεις τῶν Γνωστικῶν, βοηθᾷ τόν *θεῖο σπινθήρα* νά ἐπιστρέψει στήν πηγὴ ἀπὸ τήν ὁποία προῆλθε.

ναι από τήν οὐσία τοῦ Θεοῦ. Αυτό ὅμως εἶναι ἀπαράδεκτο, γιατί, ἐάν ὁ κάθε ἄνθρωπος ἀμάρτανε, τότε θά ἀμάρτανε καί αὐτή ἡ οὐσία τῆς Θεότητος!... ἡ ἀκόμη ἡ οὐσία τοῦ Θεοῦ θά κομματιαζόταν στούς ἐπί μέρους ἀνθρώπους! Αὐτά ὅλα εἶναι πράγματα ἀπαράδεκτα.³

Αὐτό διδάσκει ὅμως ὁ Βουδδισμός, ὁ ὁποῖος κυκλοφορεῖ τελευταῖα, ὅχι λίγο, καί στήν πατρίδα μας. Αὐτό ἀκριβῶς λέει ὁ Βουδδισμός, ὅτι δηλαδή ἡ κάθε ἀνθρώπινη ψυχὴ εἶναι ἓνα κομμάτι, ἓνα μέρος τῆς θείας ψυχῆς! Καταλαβαίνετε ὅτι αὐτό εἶναι πανθεϊστικό, πέφτουμε στόν Πανθεϊσμό.⁴

---

3. Βλ. ᾿Αγ. Νικόδημος ᾿Αγιορείτης, *Ἑορτοδρομίων*, ἔκδ. Σκουρταίων, Βενετία 1836, σ. 73, σημ. 1: «Τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ὁ Χρυσόστομος. Πολλοὶ ἐνόμισαν ὅτι τὸ ἐμφύσημα αὐτοῦ (τοῦ Θεοῦ δηλαδή) ἦν ἡ ψυχὴ, καὶ ὅτι ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ μετεδόθη τῷ σώματι ἡ ψυχὴ· ἔστι δὲ πολλῆς οὐ μόνον ἀνοίας, ἀλλὰ καὶ ἀτοπίας μεστὸς ὁ λόγος· εἰ γὰρ ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Θεοῦ ἡ ψυχὴ, οὐκ ἐχρῆν αὐτῷ μὲν εἶναι σοφὴν, ἐν ἄλλῳ δὲ μωρὰν καὶ ἀσύνετον· οὐδὲ ἐν τούτῳ μὲν εἶναι ψυχὴν δικαίαν, ἐν ἑτέρῳ δὲ ἄδικον· ἡ γὰρ τοῦ Θεοῦ οὐσία οὐ μερίζεται οὐδὲ ἀλλοιοῦται, ἀλλ' ἐστὶν ἀναλλοίωτος». Βλ. ᾿Αγ. Ἰσίδωρος Πηλουσιώτης, *Ἐπιστολὴ ΡΚΔ'*, *Αἰγυπτίῳ Πρεσβυτέρῳ, Περὶ ψυχῆς*, ΕΠΕ 4, 208: «Θείαν μὲν ἡγούμεθα τὴν ψυχὴν εἶναι (οὐ μὴν τῆς θειοτάτης καὶ βασιλικωτάτης φύσεως ὁμοούσιον) καὶ ἀθάνατον, ἀλλ' οὐ τῆς ἀνάρχου καὶ ποιητικῆς καὶ αἰδίου μέρος. Εἰ γὰρ ἐκείνης τῆς ἀρρήτου ἦν μέρος, οὐκ ἂν ἤμαρτεν, οὐκ ἂν ἐκρίθη.», ἐπίσης βλ. *Ἡ Παλαιὰ Διαθήκη μετὰ συντόμου ἐρμηνείας*, ἔκδ. Ὁ Σωτήρ, Ἀθήνα 1994, σ. 23.

4. Πανθεϊσμός εἶναι ἡ ἀντίληψη πὼς θεός εἶναι ὅλα καὶ ὁ καθένας, ἀλλὰ καὶ πὼς ὁ καθένας καὶ ὅλα εἶναι θεός. Ὁ πανθεϊσμός μοιάζει μέ τὸν πολυθεϊσμό (τήν πίστη σέ πολλοὺς θεοὺς) ἀλλὰ καὶ τὸν ὑπερβαίνει, διδάσκοντας πὼς ὅλα εἶναι θεός. Τό δέντρο εἶναι θεός, ὁ βράχος εἶναι θεός, τό ζῶο εἶναι θεός, ὁ οὐρανός εἶναι θεός, ὁ ἥλιος εἶναι θεός, ἐγὼ εἶμαι θεός, ἐσύ εἶσαι θεός καὶ λοιπά. Ὁ πανθεϊσμός εἶναι ἡ ὑπόθεση πίσω ἀπὸ πολλές λατρεῖες καὶ

Ὅχι, παιδιά· ὁ ἄνθρωπος εἶναι δημιουργημα τοῦ Θεοῦ. Καί ἡ ψυχὴ του καί τό σῶμα του, ὡς κτίσματα (θά δοῦμε τί εἶναι ἡ ψυχὴ καί τί τό σῶμα) ἀποτελοῦν οὐσίες κτιστές, τελείως ἔξω ἀπό τήν ἄκτιστη οὐσία τοῦ Θεοῦ. Δέν ἔχει καμμία σχέση ὁ ἄνθρωπος μέ τόν Θεό ἀπό πλευρᾶς οὐσίας.

Οὔτε ἀκόμα ἡ εἰκόνα τοῦ Θεοῦ –πού λέγαμε ὅτι ὁ Θεός ἔκανε τόν ἄνθρωπο σύμφωνα μέ τή δική Του εἰκόνα– ἔχει καμμία σχέση μέ τό πρωτότυπο, τήν οὐσία τοῦ Θεοῦ.

Γιά νά τό καταλάβετε: Ἐγώ εἶμαι αὐτός πού εἶμαι, ἓνας ἄνθρωπος, ἡ οὐσία μου εἶναι αὐτή πού εἶναι, καί ἔχω μιά φωτογραφία μου. Ἡ φωτογραφία μου ὁμως αὐτή δέν ἔχει καμμία μετοχή στήν οὐσία μου· εἶναι κάτι τελείως ἔξω ἀπό μένα. Ἔτσι κι ὁ ἄνθρωπος· εἶναι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ, ἀλλά δέν ἔχει καμμία μετοχή στήν οὐσία τοῦ Θεοῦ. Ἡ εἰκόνα ἐκφράζει κάτι ἄλλο, πού θά τό δοῦμε λίγο πιό κάτω, ἴσως καί σήμερα.

Ἐπίσης λέγαμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος, ὡς κτίσμα, ἔχει ἀρχή· δέν προϋπῆρχε, καί συνεπῶς δέν εἶναι συναιώνιος μέ τόν Θεό, συναῖδιος. Αὐτό τό ἔλεγε ὁ Πλάτων· ὅτι δηλαδή οἱ ἀνθρώπινες ψυχές εἶναι αἰώνιες, ὅπως αἰώνιος εἶναι καί ὁ Θεός· συνεπῶς οἱ ἀνθρώπινες ψυχές εἶναι συναιώνιες μέ τόν Θεό.⁵

Αὐτό ὁμως εἶναι ἀπαράδεκτο. Δέν ὑπάρχει κανένα κτίσμα πού νά εἶναι αἰώνιο. Καί ἀφοῦ ἡ ἀνθρώπινη

ψευδοθηρησεῖς, ὅπως ὁ Βουδδισμός καί ὁ Ἰνδουισμός, οἱ διάφορες λατρεῖες γιά τήν *ὀλότητα* καί τήν *ένότητα*, οἱ προσκυνητές τῆς *μητέρας Φύσης* καί τά λοιπά.

5. Βλ. Μάθημα 13ο, ὑποσημ. 36, σσ. 37-38.

ψυχή μας, τό πνεῦμα μας, εἶναι κτίσμα, κτιστό πράγμα, δημιουργημένο, πού ἔχει ἀρχή, τότε δέν μπορεῖ νά εἶναι αἰώνια. Τό ἄν θά ζήσει ἡ ψυχή τοῦ ἀνθρώπου καί στήν αἰωνιότητα –ὅπως καί τό σῶμα του, πού θά δοῦμε ἀργότερα– αὐτό θά συμβεῖ ὄχι διότι ἀπό τή φύση της ἡ ψυχή εἶναι ἀθάνατη, ἀλλά διότι ὁ Θεός θέλει νά εἶναι ἀθάνατη.

Ἡ θέση αὕτη, ὅτι οἱ ψυχές εἶναι ἀθάνατες, εἶναι πλατωνική. Οἱ ψυχές ἀπό τή φύση τους δέν εἶναι ἀθάνατες, ἀφοῦ εἶναι κτίσματα καί ἔχουν ἀρχή. Ὅ,τι ἔχει ἀρχή, ἔχει καί τέλος. Ἔτσι, ἄν δέν ἔχει τέλος ἡ ψυχή, εἶναι γιατί τό θέλει ὁ Θεός. Καί ἄν δέν ἔχει τέλος ὁ κόσμος, εἶναι γιατί ὁ Θεός θέλει νά τόν ἀναμορφώσει, νά τόν ἀνακαινίσει, γιά νά μή χαθεῖ, ὅπως εἴχαμε πεῖ στά μαθήματα τῆς χριστιανικῆς Κοσμολογίας. Ἔτσι, ἡ δημιουργία μένει ἐπειδή τό θέλει ὁ Θεός, καί ὄχι γιατί ἀπό τή φύση της εἶναι ἀθάνατη.⁶

Συνεπῶς μόνο ὁ Θεός εἶναι ἀθάνατος, φύσει ἀθάνατος, ὅπως λέει ὁ ἀπόστολος Παῦλος, «ὁ μόνος ἔχων ἀθανασίαν»⁷. Εἶναι ὁ μόνος πού ἔχει ἀθανασία ἀπό μόνος Του· ἀπό τή φύση Του εἶναι ἀθάνατος.

Ὅσο γιά μᾶς, βλέπουμε ὅτι ὁ Θεός μᾶς δημιούργησε. Πῶς μᾶς δημιούργησε; Προσέξτε ἐδῶ μία πολύ ωραία εἰκόνα. ὦ, πόσο ωραία εἶναι... πόσο ωραία...! Ὁ Θεός μᾶς ἔφτιαξε μέ τά χέρια Του!... Ὁ Θεός δέν ἔχει χέρια, οὔτε πόδια, οὔτε μάτια, οὔτε αὐτιά· ὅλος εἶναι χέρια, ὅλος εἶναι πόδια, ὅλος εἶναι μάτια, ὅλος

6. Βλ. Μάθημα 13ο, ὑποσημ. 30, σελ. 33.

7. Α΄ Τιμ. 6, 16.

εἶναι αὐτιά!...⁸

Ἡ Ἁγία Γραφή μᾶς λέει πώς τά μάτια τοῦ Θεοῦ εἶναι μυριοπλάσια πιό φωτεινά ἀπό τόν ἥλιο! «ὁφθαλμοὶ Κυρίου μυριοπλάσιως ἡλίου φωτεινότεροι»⁹. Βλέπει τά πάντα ὁ Θεός. Δέν ὑπάρχει τίποτα πού νά μήν τό βλέπει, δέν ὑπάρχει τίποτα πού νά μήν τό ἀκούει ὁ Θεός. «Ὁ φυτεύσας τὸ οὖν οὐχὶ ἀκούει; ἢ ὁ πλάσας τὸν ὁφθαλμὸν οὐχὶ κατανοεῖ;»¹⁰ λέει ἡ Ἁγία Γραφή. Ἐκεῖνος πού φύτεψε τ' αὐτιά δέν ἀκούει; Ἐκεῖνος πού ἔκανε τά μάτια, ἀπειράριθμα μάτια στά δημιουργήματα, δέν βλέπει;...

Μόνο τά ἔντομα ἂν πάρτε –ὄχι τά εἶδη, ἀλλὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐντόμων πού ὑπάρχουν στή Γῆ μας– πόσα μάτια θά μετρήσετε!... Καί ἂν κάθε μάτι τῆς μέλισσας, ἢ τῆς μύγας, ἔχει ἕξι χιλιάδες φακούς –εἶναι σύνθετα μάτια– τότε Ἐκεῖνος, πού ἔκανε μάτια στά δημιουργήματα, δέν βλέπει;...

Ναί, ὁ Θεός εἶναι ὅλος μάτια, ὅλος αὐτιά, ὅλος χέρια, ὅλος πόδια!... Βεβαίως, δέν ἔχει οὔτε χέρια, οὔτε μάτια, οὔτε πόδια· αὐτά εἶναι ἀνθρωπομορφικές ἐκ-

8. Βλ. Ἁγ. Κλήμης Ἀλεξανδρεὺς, *Στρωματεῖς*, Λόγος Ζ', ΕΠΕ 129, 4, 342: «Οὐ γὰρ ἐξίσταται ποτε τῆς αὐτοῦ περὶωπῆς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, οὐ μεριζόμενος, οὐκ ἀποτεμνόμενος, οὐ μεταβαίνων ἐκ τόπου εἰς τόπον, πάντη δὲ ὧν πάντοτε καὶ μηδαμῇ περιεχόμενος· ὅλος νοῦς, ὅλος φῶς πατρῶον, ὅλος ὁφθαλμός, πάντα ὁρῶν, πάντα ἀκούων, εἰδὼς πάντα, δυνάμει τὰς δυνάμεις ἐρευνῶν». Ἁγ. Ἐπιφάνιος Κύπρου, *Κατὰ Αἰρέσεων, Κατὰ Πτολεμαίων*, PG 41, 557A: «...ὅλος ἔννοια ὧν, ὅλος θέλημα, ὅλος νοῦς, ὅλος ὁφθαλμός, ὅλος ἀκοή, ὅλος πηγὴ πάντων τῶν ἀγαθῶν καὶ οὐδενὸς ἰσοπαθοῦς περιέχεται· Θεὸς γάρ...».

9. Σοφ. Σειρ. 23, 19.

10. Ψαλμ. 93, 9.

φράσεις. Ὁ Θεός τά πάντα ἀντιλαμβάνεται. Ἡ θεία οὐσία Του εἶναι τελείως ἀκατανόητη. Ἐξάλλου αὐτό εἶναι τό μυστήριον τοῦ Θεοῦ, τό τί εἶναι ὁ Θεός. Εἶναι ἀκατανόητο Ὡν!...

Ἀλλά προσέξτε ὅμως ἐδῶ τήν ἔκφραση ὅτι ὁ Θεός πῆρε μέ τά χέρια Του ὕλη ἀπό τήν ὑπάρχουσα ὕλη γιά νά μᾶς φτιάξει! Τί σημαίνει αὐτό; Σημαίνει ὅτι ὁ Θεός μᾶς ἔκανε μέ τά χέρια Του, ὅπως λέει ἐκεῖ πολύ ὠραῖα ὁ 118ος ψαλμός, «αἱ χεῖρές σου ἐποίησάν με καί ἔπλασάν με»¹¹, τά χέρια Σου μέ ἔφτιαξαν καί μέ ἔπλασαν! Ἐδῶ ἔχουμε τό θαυμάσιο σχῆμα ἐν διὰ δυοῖν, πού βλέπουμε δηλαδή τήν ἴδια ἔννοια μέσα σέ δύο ἐκφράσεις. Εἶδατε; «ἐποίησάν με», μέ ἔφτιαξαν, «καί ἔπλασάν με», καί μέ ἔπλασαν.

Ἡ ἐβραϊκή φιλολογία εἶναι πλουσιότατη στό σχῆμα ἐν διὰ δυοῖν, καί χάρις σ' αὐτό γίνεται ἀκόμα πιό πλούσια ἐπειδὴ χρησιμοποιεῖ πολλά ρήματα καί πολλά οὐσιαστικά συνώνυμα γιά νά δώσει μιά ἔννοια. Ταυτοχρόνως ὅμως, μέσα σ' αὐτή τήν πολλαπλότητα, ὑπάρχει καί μιά λεπτή διαφοροποίηση στήν ἔκφραση, γιά νά ἐκφράζεται ὅχι πάντα τό ἴδιο πράγμα, ἀλλά καί κάτι διαφορετικό. Συνεπῶς, ναί μέν εἶναι ἓνα μέσα σέ δύο, ἐν διὰ δυοῖν, ταυτοχρόνως ὅμως εἶναι καί μία μικρή διαφοροποίηση. Ἔτσι, αὐτό τό σχῆμα, ἀπό λογοτεχνικῆς πλευρᾶς, εἶναι ἓνα πλούσιο στοιχεῖο μέσα στήν ἐβραϊκή γλῶσσα.

Λοιπόν, τά χέρια Σου μέ ἔφτιαξαν καί μέ ἔπλασαν. Αὐτό ξέρετε τί ἄλλο σημαίνει; –ὦ, τί σημαίνει...!

---

11. Ψαλμ. 118, 73.

Νά σᾶς τό πῶ μέ ἓνα παράδειγμα, γιά νά δεῖτε πόσο ξεστό πράγμα εἶναι.

Μπορεῖ νά σᾶς πεῖ κάποτε ὁ πατέρας σας: *Τό ξέρεις, παιδί μου, ὅτι ἐγώ δούλευα καί σέ ἔτρεφα καί σέ μεγάλωσα;... Νά σᾶς πεῖ καί ἡ μητέρα σας: Τό ξέρεις, παιδί μου, ὅτι ἐγώ μέ τά χέρια μου σέ νάντεψα;... Ποιά ἡ διαφορά; Ὁ πατέρας μας ἔφερνε χρήματα· εὐγνώμονες εἴμαστε. Ἡ μητέρα μας ὁμως μέ τά χέρια της μᾶς μεγάλωσε· μέ τά χέρια της μᾶς τάισε, μᾶς ἔπλυνε, μᾶς ἄλλαξε, μᾶς κοίμησε... Μέ τά χέρια της! Ξέρετε αὐτό τί ὑποδηλώνει; Ὑποδηλώνει ἓνα ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον, ὑποδηλώνει μιά τρυφερότητα, μιά ἀγάπη, μιά στοργή... ὑποδηλώνει πολλά πράγματα!*

Γι' αὐτό σᾶς εἶπα, ἂν κάποτε μπορεῖ νά βαθαίνει κανεῖς μέ τήν καρδιά του σ' αὐτά τά πράγματα, εἰλικρινά αἰσθάνεται μιά θέρμη, μιά ζεστασιά... αἰσθάνεται ἓνα κάτι ἄλλο!

Ἀλλά, μέ τήν εὐκαιρία, νά σᾶς πῶ κάτι. Πάρα πολλές κοπέλες, ἂν ὄχι ὅλες, αὐτό πού λέω τώρα δέν τό καταλαβαίνετε βιωματικά. Ξέρετε πότε θά τό καταλάβετε; ὅταν θά μεγαλώσετε καί θά γίνετε μητέρες.

Κάποτε διάβαζα ἓνα διήγημα, τό *Στόν ἀγρό τοῦ θερισμοῦ*, τοῦ Σώτου Χονδροπούλου. Ἦμουν κάπου εἴκοσι ἐπτά μέ εἴκοσι ὀκτώ χρονῶν. Ἐκεῖ, ἔλεγε τό μυθιστόρημα, ἓνας Ἱερέας, ὁ παπα-Γρηγόρης, εἶχε ἓνα παιδάκι, καί αὐτό, ἐπειδή εἶχε πεθάνει ἡ πρεσβυτέρα του, τό μεγάλωνε μόνος του. Κάποτε τό παιδάκι του αὐτό πέθανε. Ἦταν ἓνας ταλαιπωρημένος ἄνθρωπος, ἀγνός ἄνθρωπος, τίμιος ἄνθρωπος ὁ παπα-Γρηγόρης.

Διάβαζα νύχτα τό διήγημα αυτό, από νύχτα σέ νύχτα, γιατί μου ἔμενε λίγη ὥρα. Καί ὅπως τό διάβαζα αυτό, τότε συνέβη τό ἐξῆς· τόσο πολύ πόνεσα γιά τό παιδάκι τοῦ παπα-Γρηγόρη πού πέθανε, πού ἄρχισα νά κλαίω! Μπορῶ νά σᾶς πῶ ὅτι τότε ἔνιωσα ἓνα αἰσθημα, τό αἶσθημα τῆς πατρότητος, γιά πρώτη φορά στή ζωή μου... Γιά πρώτη φορά στή ζωή μου!

Αὐτό σημαίνει ὅτι ἔρχεται κάποια στιγμή πού τά αἰσθήματα ὑφίστανται μιά πλήρωση, ἓνα γέμισμα. Ἄν λοιπόν κάποτε καταλάβετε τί σημαίνει ὅτι ὁ Θεός μᾶς ἔκανε μέ τά χέρια Του, τότε ξέρετε τί θά νιώσετε; ὅτι, ναί μέν μᾶς ἔκανε μέ τά χέρια Του, γι' αὐτό ἄλλωστε μᾶς τό λέει, ἀλλά κυρίως καί μᾶς ἔχει στά χέρια Του! Αὐτό εἶναι τό σπουδαῖο. Θέλετε νά τό δεῖτε αὐτό;

Τό μικρό παιδί βέβαια ἔχει αἶσθησι· ἔχει καί μιά λογική, δική του λογική, πολύ ζυγισμένη. Αἰσθάνεται πολύ ἄνετα στά χέρια τῆς μάνας του. Ἄν τό πάρει μιά ξένη γυναίκα, βάζει τά κλάματα. Ξέρετε τί σημαίνει αὐτό; Καταλαβαίνει ὅτι μόνο τά χέρια τῆς μάνας του παρέχουν ἀσφάλεια.

Τό ἴδιο νιώθω κι ἐγώ ὁ ἄνθρωπος. Ἐπειδή ξέρω ὅτι ὁ Θεός μέ ἔκανε μέ τά χέρια Του, τότε εἶμαι καί μέσα στά χέρια Του. Ἄν ὅμως εἶμαι μέσα στά χέρια Του, τότε τί ἔχω νά φοβηθῶ; ἔχω τό αἶσθημα τῆς ἀσφαλείας. Καί ἂν ἔχω τό αἶσθημα αὐτό, σέ μιά ἐποχή πού ἄλλοι ἄνθρωποι δέν τό ἔχουν, τότε ἐγώ εἶμαι προνομιούχος. Καί εἶμαι προνομιούχος γιατί αἰσθάνομαι ἀσφαλῆς, καί συνεπῶς εἶμαι εὐτυχισμένος.

Τί λέτε; εἶναι μικρό πράγμα αὐτό;... Παιδιά, εἶναι πάρα πολύ μεγάλο πράγμα, ἀρκεῖ μόνο κανεῖς νά τό

ζεϊ. Καί μὴν ξεχνᾶτε ὅτι δέν καταλαβαίνουμε μόνο μέ τόν νοῦ μας, ἀλλά καταλαβαίνουμε μέ ὅλη μας τήν ὑπαρξη, μέ ὅλες μας τίς αἰσθήσεις, μέ ὅλο τό εἶναι μας. Αὐτό θά πεῖ αἰσθάνομαι βιωματικά· ὄχι καταλαβαίνω μόνο μέ τόν νοῦ, ἀλλά μέ ὅλο τό εἶναι μου.

Εἶναι λοιπόν τόσο ὠραῖο αὐτό, τό ὅτι ὁ Θεός μᾶς ἔκανε μέ τά χέρια του! Αὐτό δείχνει τήν ἀνωτερότητα τοῦ ἀνθρώπου, τήν ὑπεροχή του, ὅτι ὁ Θεός μᾶς ἔκανε ἰδιαίτερος, ξεχωριστά! Δηλαδή, ἐνῶ γιά κάθε δημιουργημα ὁ Θεός εἶπε νά γίνει καί ἔγινε («καί εἶπεν ὁ Θεός· γεννηθήτω φῶς, καί ἐγένετο φῶς» καί λοιπά), προκειμένου ὅμως νά κάνει τόν ἄνθρωπο, τόν κάνει μέ τά χέρια Του!...

Ἀναλύσαμε τό «καί ἐποίησεν»· τώρα ἐρχόμαστε σ' ἓνα δεύτερο σημεῖο· «ὁ Θεός».

Ὅταν λέει ἐδῶ ὅτι ὁ Θεός ἔκανε τόν ἄνθρωπο, σημαίνει ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἐξ ὁλοκλήρου πλάσμα τοῦ ἑνός καί συγκεκριμένου Θεοῦ. Σημαίνει ἐπίσης ὅτι ὁ Θεός ἔφτιαξε τόν ὅλο ἄνθρωπο, καί ὄχι ἓνα μέρος του· δέν ἔκανε μόνο τήν ψυχή οὔτε μόνο τό σῶμα του. Ὅταν λέει ὅτι ὁ Θεός ἔκανε τόν ἄνθρωπο, σημαίνει πῶς ὁ Θεός ἔκανε ὁλόκληρο τόν ἄνθρωπο.

Θά μοῦ πεῖτε: *Γιατί; ὑπάρχει περίπτωση νά μὴν ἔκανε ὁλόκληρο τόν ἄνθρωπο;...*

Ναί, ναί. Πάλι ἐδῶ ὑπάρχει μία πλατωνική θέση, πού τήν πῆραν καί οἱ αἰρετικοί, οἱ Γνωστικοί, καί τήν ἔκαναν φλάμπουρο, καί ἴσως ἀκόμη νά ὑπάρχει μέχρι σήμερα, ἀλλά καί στόν Βουδδισμό ὑπάρχει αὐτή ἡ θέση, ὅτι ὁ Θεός φτιάχνει μόνο ψυχές καί ὁ διάβολος σώματα! Νά σᾶς τό πῶ πιό ἐκλεπτυσμένο: ὁ ἀγαθός

Θεός κάνει τίς ψυχές, ἐνῶ ὁ κακός Θεός, ὁ σκοτεινός, ὁ Θεός τῆς ὕλης, δημιουργεῖ τὰ σώματα.¹²

Ὅχι, παιδιά· αὐτὰ εἶναι πλάνες, δαιμονικές διδασκαλίες! Ὁ Θεός ἔπλασε τόν ἄνθρωπο. Δέν ὑπάρχει ἄλλος Θεός. Ὁ ἕνας καί μόνος Θεός ἔκανε ὁλόκληρο τόν ἄνθρωπο, δηλαδή ἔκανε καί τήν ψυχή του, ἔκανε καί τό σῶμα του.¹³

Ἔτσι, ἄν ὁ Θεός ἔκανε τόν ἄνθρωπο, δέν εὐοδοῦται αὐτή ἡ διαρχία στήν ἀνθρώπινη φύση, ὅτι τό σῶμα του ἀνήκει σέ ἕναν δημιουργό καί ἡ ψυχή του σέ κάποιον ἄλλον. Αὐτό ὅμως ἔχει καί μιὰ συνέπεια· δηλαδή ὅτι τό σῶμα, ἄν εἶναι δημιούργημα τοῦ Θεοῦ, δέν εἶναι ἀπό τή φύση του κακό.

Λένε μερικοί πώς μόνο ἡ ψυχή ἔχει ἀξία· τό σῶμα ὄχι. Ὡ, καημένε, λένε, τό σῶμα... τίποτα! Ἦ, ἀκόμα

12. Δυαλισμός ἢ Δυϊσμός ἢ Διαρχία εἶναι ἡ φιλοσοφική θεωρία πού δέχεται ὅτι ὁ κόσμος ἢ ἡ πραγματικότητα βασιίζεται στήν ὑπαρξη δύο ἀρχῶν μέ ριζική διάκριση καί ἀνομοιότητα (αἰσθητό-νοητό ἢ πνευματικό-ὕλικό). Πρόκειται γενικά γιά κάθε θεωρία πού χωρίζει τόν κόσμο σέ δύο σφαῖρες καί ἀρνεῖται τήν ἐνότητά του. Οἱ σφαῖρες στίς ὁποῖες χωρίζεται ἡ πραγματικότητα εἶναι οὐσιαστικά διαφορετικές ἢ ἀντίθετες μεταξύ τους, καί δέν ὑπάρχει κανένα συνδετικό σημεῖο πού νά τίς ἐνώνει καί νά διευκολύνει τήν μετάβαση ἀπό τή μιὰ στήν ἄλλη. Ἔτσι, ἡ ἀνθρωπολογική διαρχία διχάζει τόν ἄνθρωπο σέ δύο στοιχεῖα, σέ σῶμα καί σέ ψυχή. Οἱ Ὀρφικοί, οἱ Πυθαγόρειοι, ὁ Πλάτωνας καί ὁ Πλωτῖνος ἦταν ὁπαδοί μιᾶς τέτοιας θεωρίας. Ἡ ἠθική διαρχία κινεῖται στήν ἀντίθεση τοῦ ἀγαθοῦ καί τοῦ κακοῦ. Γενικά, ἡ φιλοσοφική αὐτή θεωρία χαρακτηρίζει διδασκαλίες πού ἐρμηνεύουν τόν κόσμο μέ βάση δύο ἀνταγωνιστικές ἀρχές ἢ δυνάμεις, ἀπό τίς ὁποῖες ἡ μιὰ εἶναι ἀγαθή καί ἡ ἄλλη κακή.

13. Βλ. Ἀριθμ. 16,22. 27,16: «Ὁ Θεός τῶν πνευμάτων καί πάσης σαρκός...». Πρβλ. Ἀκολουθίες Μνημοσύνου καί Νεκρώσιμο.

χειρότερα, λένε πώς τό σῶμα εἶναι ἡ ἔδρα τοῦ κακοῦ, εἶναι ἡ ἔδρα τῶν ἐπιθυμιῶν!

Τό σῶμα ἡ ἔδρα τοῦ κακοῦ καί τῶν ἐπιθυμιῶν;... Ἄ, παιδάκια μου, προσέξτε· τό σῶμα δέν εἶναι οὔτε ἡ ἔδρα τοῦ κακοῦ, οὔτε ἀπό μόνο του εἶναι κακό. Τό κακό δέν ὑπάρχει στή φύση· εἶναι στήν προαίρεση. Ὁ,τι ὁ Θεός δημιουργεῖ εἶναι ἀγαθό. Ὁ Θεός δέν κάνει οὐσίες κακές.¹⁴ Ὁ διάβολος εἶναι οὐσία, ἀλλά δέν εἶναι οὐσία κακή· μεταβλήθηκε ὅμως σέ κακότητα ἀπό τήν ἴδια του τήν προαίρεση. Ὁ ἴδιος τό ἤθελε νά γίνει κακός. Ἦταν ἄγγελος ἀγαθός πρὶν γίνει κακός.

14. Πουθενά στή Γένεση δέν γίνεται ἀναφορά γιά δημιουργία τοῦ κακοῦ· ὅ,τι δημιουργεῖ ὁ Θεός εἶναι «καλό λίαν». Οἱ Πατέρες τό τονίζουν αὐτό, ἐνῶ στρέφονται κατὰ τῶν Μανιχαίων, πού θεωροῦσαν ὅτι τό κακό ὑπάρχει αὐθύπαρκτο. Γιά τόν ἁγ. Γρηγόριο Νύσσης, τό κακό ἀποτελεῖ στέρηση τοῦ ἀγαθοῦ· δέν εἶναι αὐθύπαρκτο, δέν ἔχει δική του φύση οὔτε ὑπόσταση. (Βλ. *Περὶ κατασκευῆς τοῦ ἀνθρώπου*, PG 44, 184C. Πρβλ. Μ. Βασιλείου, Ὅτι οὐκ ἔστιν αἴτιος τῶν κακῶν ὁ Θεός, PG 31, 841B: «Ὅλως δὲ μήτε Θεὸν αἴτιον ἡγοῦ τῆς ὑπάρξεως τοῦ κακοῦ, μήτε ἰδίαν ὑπόστασιν εἶναι τοῦ κακοῦ φαντάζου. Στέρησις γὰρ ἀγαθοῦ ἔστι τὸ κακόν... Οὔτε γὰρ ἀγέννητόν ἔστιν, ὥς ὁ τῶν ἀσεβῶν λόγος, ὁμοτίμον ποιούντων τῇ ἀγαθῇ φύσει τὴν πονηράν».) Ὁ Μ. Ἀθανάσιος τονίζει πώς τό κακό δέν προϋπήρχε· προέρχεται δευτερογενῶς (Βλ. *Λόγος κατὰ Ἑλλήνων*, PG 25, 6C). Ἡ αἰτία τοῦ κακοῦ βρίσκεται στήν αὐτεξούσια κίνηση τοῦ ἀνθρώπου πρὸς τό μὴ ὄν. (*Κατὰ Ἀρειανῶν*, 1, PG 26, 117B: «Ἐπειδὴ γὰρ τῶν γεννητῶν ἡ φύσις ἐστὶ τρεπτή...» Πρβλ. *Λόγος κατὰ Ἑλλήνων*, PG 25, 81C: «Ἡ δὲ τῶν γεννητῶν ἡ φύσις, ἅτε δὴ ἐξ οὐκ ὄντων ὑποστᾶσα, ῥευστή τις καὶ ἀσθενὴς καὶ θνητὴ καθ' ἑαυτὴν συγκρινομένη τυγχάνει»). Ὁ ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνός παρομοιάζει τό κακό μέ τό σκότος, ἐνῶ τό καλό μέ τό φῶς. Πηγὴ φωτός ὑπάρχει, ἀλλὰ πηγὴ σκότους σίγουρα ὄχι· ἄρα τό καλό εἶναι αὐθύπαρκτο καὶ ὑπαρκτό, τό κακό ὅμως ὄχι. (Βλ. *Κατὰ Μανιχαίων διάλογος*, PG 94, 1525CD)

Ὁ Θεός λοιπόν δέν κάνει κακές οὐσίες· ἄρα τὸ σῶμα μας δέν εἶναι κακό.

Αὐτά πού σᾶς λέω εἶναι μέν θεωρητικά, εἶναι θά λέγαμε ἡ γραμμή πλεύσεώς μας, ἀλλά ἔχουν μιά ἀπέ- ραντα μεγάλη πρακτική ἀξία. Νά σᾶς ἐξηγήσω.

Λέμε ὅτι ἡ γυναίκα ἀδιαθέτησε, εἶναι ἀκάθαρτη. Ἀλλά νομικά εἶναι ἀκάθαρτη, καί ὄχι κατά τήν οὐσία ἀκάθαρτη. Ὁ Θεός δέν κάνει καμμιά οὐσία ἀκάθαρτη. Τί σημαίνει *νομικά ἀκάθαρτη*; Ὁ Θεός, στόν νόμο τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, ἔλεγε πώς εἶναι ἀκάθαρτη ὅταν τῆς συνέβαινε αὐτό ἢ ὅταν τῆς συνέβαινε ἐκεῖνο. Δη- λαδή κατά τόν νόμο· ὄχι κατά τήν οὐσία.¹⁵

Τό αἷμα δέν εἶναι ποτέ ἀκάθαρο· εἶναι φορέας τῆς ζωῆς. Εἶναι μάλιστα τόσο σπουδαῖο, ὥστε ὁ Θεός ἀπαγόρευσε στούς ἀνθρώπους νά πίνουν αἷμα ζώων. Θά δοῦμε βέβαια ὅτι ἡ διατροφή τοῦ ἀνθρώπου ἦταν

---

15. Στήν Παλαιά Διαθήκη, κυρίως στό Λευιτικό καί στό Δευτερο- νόμιο, ὑπάρχουν πολλά χωρία πού ἀναφέρονται στήν *ἀκαθαρσία* τῆς γυναίκας λόγω τῆς ἐμμήνου ρύσεως· ἐξάλλου εἶναι ἔντονο τὸ δίπολο *καθαρό-ἀκάθαρο*, πού ἴσως ἀπηχεῖ καί παραδόσεις γει- τονικῶν λαῶν, ἀλλά καί τήν ἀντίληψη καί τίς ἱατρικές γνώσεις τῆς ἐποχῆς περὶ ὑγιεινῆς. Ὅλα αὐτά κωδικοποιοῦνται καί λαμβάνουν θρησκευτική πιστοποίηση στόν Νόμο. Στήν Καινή Διαθήκη ὅμως, παρὰ τὸ γεγονός ὅτι εἶναι ἔντονο τὸ ἰουδαϊκὸ στοιχεῖο, ἡ διάκρι- ση *καθαρό-ἀκάθαρο* ἀκυρώνεται. Ὁ Χριστός ἀγγίζει λεπρούς, τρώει σέ σπίτια τελωνῶν καί πορνῶν, θεραπεύει τήν αἱμορροού- σα, πού *τόλμησε* νά ἀγγίξει τὸ ἄκρο τοῦ ἱματίου Του, δέχεται τὸ πλύσιμο τῶν ποδιῶν Του ἀπὸ τήν ἁμαρτωλή γυναίκα, εἰσέρχεται στό πραιτώριο τήν παραμονή τοῦ Πάσχα... Ὅλα αὐτά παραπέμ- πουν σέ νομικὴ *μόλυνση* καί ἐπισύρουν μεγάλη τιμωρία σύμφωνα μέ τήν παλαιοδιαθηκική λογική, ἡ ὁποία ὅμως δέν βρῖσκει ἔδα- φος στή νέα πραγματικότητα τῆς Χάριτος, στήν Ἐκκλησία. (Πηγή: http://theologosnaf.blogspot.gr/2017/07/blog-post_7.html)

ἀπό τό φυτικό βασίλειο. Οἱ ἄνθρωποι ἔφαγαν κρέας, ἀλλά ὁ Θεός τό συγχώρησε αὐτό, δηλαδή τό ἀποδέχθηκε.

Ὡστόσο τούς εἶπε: *Θά τρῶτε τό κρέας τοῦ ζώου, ἀλλά δέν θά πίνετε τό αἷμα τοῦ ζώου, οὔτε ὠμό οὔτε ψημένο. Θά τό βγάξετε τό αἷμα τοῦ ζώου, θά τό χύνετε, γιατί αὐτό μου ἀνήκει, εἶναι ὁ φορέας τῆς ζωῆς.*¹⁶

Εἶχε τόν λόγο Του ὁ Θεός πού τό ἔλεγε αὐτό. Δέν εἶναι τῆς ὥρας νά σᾶς τό πῶ· εἶναι πάντως ἕνα πάρα πολύ σπουδαῖο στοιχεῖο. Μόνο τοῦτο θά σᾶς πῶ· ἀπό ὅ,τι ὁ Θεός παραχωρεῖ, ὅσο πλούσια καί νά εἶναι αὐτά πού παραχωρεῖ, πάντα κρατάει κάτι γιά λογαριασμό Του. Ὅπως θά πεῖ: *Σᾶς ἔφτιαξα ἕναν ὁλόκληρο Παράδεισο· φᾶτε ὅ,τι θέλετε. Προσέξτε ὅμως· μόνο ἀπό τόν καρπό ἑνός δέντρου δέν θά φᾶτε.*¹⁷ Πάντα κρατάει κάτι.

Λέει ἐπίσης: *Ὅλο τόν χρόνο φάε ὅ,τι θέλεις. Κάποιες ἡμέρες ὅμως δέν θά φᾶς· αὐτό ἀνήκει στόν Θεό.* Ὅταν ὅμως μᾶς λέει τήν Τετάρτη καί τήν Παρασκευή νά μή φᾶμε, κρέας ἄς ποῦμε, δέν σημαίνει ὅτι τήν ἡμέρα ἐκείνη τό κρέας εἶναι πραγματικά ἀκάθαρτο, ἀλλά ἀπό νομικῆς πλευρᾶς εἶναι ἀκάθαρτο, δηλαδή ἡ ἐντολή Του λέει νά μή φᾶμε.¹⁸

16. Βλ. Γέν. 9, 3-4. Λευιτ. 3, 17. 7, 25. 17, 14. Πράξ. 15, 29.

17. Βλ. Γέν. 2, 16-17.

18. Ἡ νηστεία τῆς Τετάρτης καί τῆς Παρασκευῆς, μαζί μέ τή νηστεία τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, εἶναι οἱ ἀρχαιότερες καί μόνες νηστεῖες πού ἔχουν Οἰκουμενική κάλυψη, δηλαδή ἐπικυρώθηκαν μέ Κανόνες Οἰκουμενικῆς Συνόδου (ξθ' Ἀγ. Ἀποστ., ε' τῆς Α', καί β', θ' καί πθ' τῆς C'). Οἱ λοιπές καθιερωμένες νηστεῖες τοῦ ἔτους βασιζονται στήν Ἱερά Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας μας,

Ἔτσι, γιά παράδειγμα, ὅταν ἡ γυναίκα γεννάει, λέμε ὅτι γιά σαράντα ἡμέρες εἶναι ἀκάθαρτη. Τί θά πεῖ ἀκάθαρτη; Νομικά ἀκάθαρτη, καί ὄχι ἀπό πλευρᾶς οὐσίας. Ὁ Θεός δέν κάνει τίποτα τό ἀκάθαρο, καί καμμιά γυναίκα νά μὴν αἰσθάνεται μειονεκτικά ὅτι εἶναι ἀκάθαρτη.¹⁹

Δέν εἶναι τῆς ὥρας νά σᾶς κάνω πλήρη ἀνάλυση τοῦ θέματος· μόνο τοῦτο θέλω νά σᾶς πῶ, ὅτι ὅταν ὁ Θεός ἔκανε τόν ἄνθρωπο, σῶμα καί ψυχή, σημαίνει πὼς ὅ,τι ἔκανε εἶναι καθαρό, εἶναι ἀγαθό, γιατί ὁ ἴδιος εἶναι ἀγαθός· καί δέν ἔχει θέση ἐδῶ ἡ διαρχία, οἱ δύο ἀρχές, ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη κατασκευή.

Ἀκόμα, ὅταν λέει ἐδῶ ὅτι ὁ Θεός ἐποίησε τόν ἄνθρωπο, ἔχουμε καί μία ἀντιδιαστολή, ἓνα ξεχώρισμα, ἀνάμεσα στόν Θεό καί τόν ἄνθρωπο· ἄλλο ὁ Θεός καί ἄλλο ὁ ἄνθρωπος. Δέν μπερδεύονται αὐτά τά δύο. Ὁ

πού καί αὐτὴ εἶναι ἰσχυρὴ καί ἔγκυρη.

19. Βλ. Ἀποστολικές Διαταγές, 6ο βιβλίο, ΕΠΕ 114, 1, κεφ. 27-30: «Ἡ συζυγικὴ ἔνωση, ἡ λοχεία, ἡ ἔμμηνος ρύση καὶ ἡ ὀνείρωξις δέν μποροῦν νά μολύνουν τὴ φύσιν τοῦ ἀνθρώπου καὶ νά τόν χωρίσουν ἀπὸ τό Ἅγιον Πνεῦμα». «Γι' αὐτό, γυναίκα, νά μὴν ἀσχολεῖσαι μέ αὐτές τίς ἀνοησίες, καὶ νά θυμᾶσαι πάντοτε τόν Θεό· πού σέ δημιούργησε καὶ νά προσεύχεσαι σ' Αὐτόν. Νά μελετᾷς τό θέλημά Του καὶ νά μὴν κατηγορεῖς τὴ σωματικὴ καθαριότητα, τὴ συζυγικὴ ἔνωση, τόν τοκετό ἢ τὴν ἀποβολή. Τά "τοιαῦτα παρατηρήματα" εἶναι ἐφευρέσεις ἀνοήτων ἀνθρώπων». «Δέν εἶναι ἡ σωματικὴ κάθαρσις τῆς γυναίκας βδελυκτὴ στόν Θεό, ὁ ὁποῖος οἰκονόμησε νά συμβαίνει κάθε τριάντα ἡμέρες». «Καὶ ὁ Κύριος στό Εὐαγγέλιο δέν σιχάθηκε τὴν αἱμορροοῦσα, ἀλλά, ἀντίθετα, τὴ θεράπευσε λέγοντάς της: Ἡ πίστις σου σέ ἔσωσε». «Μὴν παρατηρεῖτε τά νόμιμα καὶ τά φυσικά, νομίζοντας ὅτι μολύνεστε ἀπ' αὐτά, καὶ μὴν ψάχνετε ἰουδαϊκὲς ἀντιλήψεις».

Θεός εἶναι ὁ δημιουργός, ὁ ἄνθρωπος εἶναι τό δημι-
ούργημα.

Θά μοῦ πεῖτε: *Τί σημασία ἔχει αὐτό; Ἔχει μεγάλη
σημασία;*

Ναί, γιατί σήμερα, στόν ὕλισμό πού φτάσαμε, λέμε
καί τοῦτο τό φοβερό –πού εἶναι γραμμένο καί σ' ἓνα
λεξικό, ὕλιστικό λεξικό: *Τό δόγμα ὅτι ὁ Θεός ἔκανε
τόν ἄνθρωπο εἶναι ἀληθινό, ἀλλά ἀπό τήν ἀνάποδη!...*
Δηλαδή; Δέν ἔκανε ὁ Θεός τόν ἄνθρωπο, ἀλλά ὁ ἄν-
θρωπος ἔκανε τόν Θεό. Δηλαδή; Δέν ὑπάρχει ὁ Θεός·
μέ τήν φαντασία μας τό φτιάχνουμε αὐτό, καί τίποτε
*ἄλλο!*²⁰

Ὅμως ὁ Θεός ἔκανε τόν ἄνθρωπο. Καί ἀντιδια-
στέλλεται ὁ Θεός ἀπό τόν ἄνθρωπο· ἄλλο εἶναι ὁ Θεός
καί ἄλλο ὁ ἄνθρωπος, ὁ Κτίστης καί τό κτίσμα, ὁ Δημι-
ουργός καί τό δημιούργημα. Δέν μπερδεύονται, ὅπως
μπερδεύονται καί στόν βουδδιστικό πανθεϊσμό. Βλέ-
πετε, παίρνω ὅλες τίς θέσεις, καί τοῦ ὕλισμοῦ καί τοῦ
πανθεϊσμοῦ, αὐτά πού κυκλοφοροῦν, ὥστε νά εἴσαστε
πάντοτε ἐνήμερες σέ ὅ,τι ἀκοῦτε καί σέ ὅ,τι διαβάζετε.

Τώρα νά δοῦμε ἓνα τρίτο σημεῖο: *«καί ἐποίησεν ὁ
Θεός τόν ἄνθρωπον».*

Τί σημαίνει ἄνθρωπος;

Ἡ ἀληθινή ἐτυμολογία τῆς λέξεως εἶναι ἄγνωστη.
Μερικοί λένε ὅτι παράγεται ἀπό τό ἄνω θρώσχω, δη-
λαδή εἶμαι ὀρθιος, κοιτάζω πρός τά πάνω· ἀλλά, παρὰ
ταῦτα, ἡ ἀληθινή ἐτυμολογία τῆς λέξεως εἶναι ἄγνω-

---

20. Βλ. *Πλήρες Μικρό Φιλοσοφικό Λεξικό*, Rozental Mark M.-
Yudin Pavel, ἐκδ. Κ. Ἀναγνωστίδη, Ἀθήναι 1963.

στη.²¹

Ἀλλά προσέξτε νά δεῖτε κάτι πού ἔχει πάρα πολλή σημασία. Οἱ ἐθνολόγοι καί οἱ γλωσσολόγοι, ὅπως ξέρετε, ἔχουν μπροστά τους ὅλες τίς γλῶσσες ὅλων τῶν λαῶν καί ἐξετάζουν πολλά στοιχεῖα, τά δέ πορίσματά τους πολλές φορές μᾶς εἶναι πάρα πολύ χρήσιμα. Μέσα στή γλώσσα ἐνός λαοῦ μπορεῖ νά διασώζεται κάτι σπουδαῖο. Μέσα σέ μιᾷ λέξη ἐκφράζεται κάποτε μιᾷ ἀλήθεια. Γι' αὐτό ποτέ μήν ἀντιπαρέρχεστε τή γλώσσα, ὅποια γλώσσα.

Ἄν δεῖτε κάποιες λέξεις γλωσσολογικά, θά δεῖτε νά ὑπάρχουν ἀντιστοιχῶς κοινά στοιχεῖα καί σέ ἄλλες εὐρωπαϊκές γλῶσσες. Ἄς ποῦμε πατήρ, πού τή συναντᾶμε καί στόν Ὅμηρο, στά γαλλικά εἶναι *père* ἢ *pater*, στά ἀγγλικά *father*, στά γερμανικά, τά ἰσπανικά καί τά ἰταλικά *pater*. Κάτι ἀντίστοιχο ἔχουμε καί γιά τή λέξη μήτηρ. Ἀλλά καί πάρα πολλές λέξεις πού μοιάζουν ξενικές ἔχουν ἐλληνική προέλευση· δέν ἦρθαν ἀπό ἔξω στήν Ἑλλάδα, ἀλλά εἶναι ἐλληνικές πού βγῆκαν ἔξω.

Προσέξτε, πάνω σ' αὐτό, οἱ Λάκωνες ἔλεγαν τήν γυναῖκα ἢ ἄνθρωπος. Ὅσες ἀπό σᾶς εἶναι φιλόλογοι σᾶς παραπέμπω στό λεξικό Λίντελ καί Σκότ νά τό βρεῖτε στό λῆμμα ἄνθρωπος.²² Ἀλλά στήν ἐλληνική γλώσσα ἔχουμε κάποια θηλυκά ὀνόματα πού τελειώ-

21. Ἡ λέξη ἄνθρωπος πιθανόν παράγεται ἀπό τό ἀνήρ (γενική ἀνδρός) + ὦπ- (<ὥψ), αὐτός πού ἔχει ὄψη ἀνδρός (ἀνδρῶπος > ἄνθρωπος). Σύμφωνα μέ τόν Σωκράτη, ἡ λέξη ἄνθρωπος προέρχεται ἀπό τό ἀναθρεῖ ἃ ὅπωπε, δηλαδή παρατηρεῖ –ὁ ἄνθρωπος– μέ μεγάλη προσοχή ὅσα ἔχει δεῖ (Πλάτων, Κρατύλος, 399c).

22. Βλ. Μέγα Λεξικὸν τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσης Liddell-Scott, ἔκδ. Α', ἔκδ. οἶκος Oxford University Press, 1843, σ. 63.

νουν σέ -ω, όπως λέμε ἡ Λητώ, τῆς Λητοῦς, ἀλλά καί στή νεοελληνική γλώσσα λέμε ἡ Μαγδάλω, ἡ Σύρμω, καί τό γράφουμε μέ ὦμέγα (μάλιστα στά διηγήματα τοῦ Παπαδιαμάντη ἔχουμε τά σκιαθίτικα ὀνόματα, τό Μελανιώ, τό Μελαχρώ... ὅλα αὐτά τελειώνουν σέ -ω). Οἱ Λάκωνες λοιπόν τροποποιοῦσαν αὐτό τό ἡ ἄνθρωπος καί τό ἔκαναν ἡ ἄνθρωπώ! Ἡ ἄνθρωπώ ἦταν ἡ γυναίκα.

Ἄ, ὥστε λοιπόν ἡ γυναίκα εἶναι ἄνθρωπος!...

Ἔ, βέβαια, εἶναι ἄνθρωπος! Γιά μᾶς βέβαια αὐτό θεωρεῖται αὐτονόητο· ὑπῆρξαν ὅμως ἐποχές πού ἡ γυναίκα δέν θεωρεῖτο ἄνθρωπος. Σέ ὅλες τίς ἐποχές τῆς Ἱστορίας τήν γυναίκα δέν τήν θεωροῦσαν ἄνθρωπο. Καί σᾶς μίλησα μέ τόση λεπτομέρεια, ὅση σηκώνει νά ἀκούσετε ἐσεῖς, ἀκριβῶς γιά νά καταλάβετε ὅτι καί ἡ γυναίκα εἶναι ἄνθρωπος. Καί ὁ ἄνδρας λοιπόν εἶναι ἄνθρωπος, καί ἡ γυναίκα εἶναι ἄνθρωπος.

Ἐδῶ θά ἤθελα ἀκόμα νά καταλάβετε πόσο ὀψιμα ἦρθαν μέ τόν φεμινισμό τους κάποιοι νά ἀνακαλύψουν καί διακηρύξουν πώς ἡ γυναίκα ἔχει δικαιώματα ὅπως καί ὁ ἄνδρας!

Τρομάρα τους!... Χιλιάδες χρόνια πρίν, αὐτά τά πράγματα ἦταν γραμμένα, καί μάλιστα στό βιβλίο πού οἱ ἴδιοι ἀρνοῦνται, στήν Ἁγία Γραφή! Αὐτά εἶναι κατατεθειμένα στήν Ἁγία Γραφή. Ἡ Ἁγία Γραφή εἶναι ἐκείνη πού διασώζει τόν ἀληθινό φεμινισμό, δηλαδή τήν ἀληθινή κατάσταση τῆς γυναίκας, τήν ἀνθρωπιά της, τό ὅτι ἡ γυναίκα εἶναι ἄνθρωπος.

Θά δοῦμε ὅτι ἡ Ἁγία Γραφή ἀναφέρεται στή γυναίκα, καί μάλιστα, ἀπό τή λέξη ἄνδρας, τήν ἀποκαλεῖ

ἀνδρίδα –ή ἀνδρίς, τῆς ἀνδρίδος.²³ Αὐτό φανερώνει ὅτι καί ἡ γυναίκα εἶναι ὅ,τι καί ὁ ἄνδρας ἀπό πλευρᾶς ἐννοίας ἀνθρώπου. Θά ἐπανέλθω στό θέμα αὐτό, ἀλλά σᾶς τό εἶπα τώρα μέ τήν εὐκαιρία.

Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι ὁ ἄνδρας μέ τή γυναίκα ἔχουν βεβαίως σωματικές διαφορές, γιατί πρέπει νά ἐξυπηρετήσουν κάποιους εἰδικούς σκοπούς, αὐτό πού λέμε φύλα, τό ἀνδρικό φύλο καί τό γυναικεῖο φύλο. Σᾶς κάνει ὅμως ἐντύπωση πού ἡ ἐλληνική γλῶσσα ἔχει σέ θηλυκό γένος τή λέξη *ψυχή* καί γιά τόν ἄνδρα καί γιά τή γυναίκα; Ἐγώ, πού εἶμαι ἄνδρας, θά πῶ ἡ *ψυχή μου*, ἀλλά καί ἡ γυναίκα θά πεῖ τό ἴδιο, ἡ *ψυχή μου*. Σᾶς κάνει ἐντύπωση αὐτό;

Σᾶς εἶπα ὅτι ἡ γλῶσσα ἔρχεται νά ἀποκαλύψει πολλές φορές πολλά πράγματα. Μέσα της ὑπάρχουν μυστικά, αὐτά πού λέμε μυστικά τῆς παραδόσεως τῆς ἀνθρωπότητος· πῶς κατάλαβαν δηλαδή κάτι ἤ, ἀκόμα, πῶς ξεκίνησαν κάποια πράγματα, κάποιες καταστάσεις, κάποια γεγονότα, πού πέρασαν μέσα στήν ἐτυμολογία τῶν λέξεων. Καί τώρα ἐμεῖς, μέ τήν ἐτυμολογία μιᾶς λέξεως, ἀνακαλύπτουμε τίς ρίζες καί τήν καταγω-

---

23. Ἡ λέξη Ἀδάμ, στά ἐβραϊκά אָדָם (*adam*), εἶναι ἓνας οὐδέτερος ὅρος πού σημαίνει *ἄνθρωπος*, καί ὄχι συγκεκριμένα *ἄνδρας*. Στό ἐβραϊκό κείμενο ὅλες οἱ ἀναφορές στόν Ἀδάμ εἶναι οὐδέτερες, μέχρι ὁ Θεός νά πάρει ἀπό τή σάρκα τοῦ Ἀδάμ καί νά κάνει τή γυναίκα, στά ἐβραϊκά אִשָּׁה (*ishah*). Μόνο σ' αὐτό τό σημεῖο ὁ Ἀδάμ ὀνομάζεται *ἄνδρας*, στά ἐβραϊκά אִישׁ (*ish*). Ἡ λέξη *ish* προέρχεται ἀπό τήν ρίζα אִשׁ, πού σημαίνει *δύναμη*, καί ἡ λέξη *isha* ἀπό τήν ρίζα אִשָּׁה, πού σημαίνει *ἀδύναμη*. Ἡ ἐβραϊκή λέξη אִשָּׁה (*ishah*) ὑπονοεῖ τήν προέλευσή της μέσα ἀπό τή λέξη אִישׁ (*ish*), κάτι πού μιμοῦνται στά ἐλληνικά οἱ λέξεις *ἀνδρίς* καί *ἄνδρας*, ὅπως καί στά ἀγγλικά οἱ λέξεις *woman* καί *man*.

γή μιᾶς καταστάσεως. Γι' αὐτό ἡ Γλωσσολογία εἶναι πάρα πολύ σπουδαία, καί πρέπει νά τή μελετᾶμε.

Ὁ ἄνδρας καί ἡ γυναίκα λοιπόν εἶναι ἴσοι, εἶναι τό ἴδιο πράγμα, καί ἀπέναντι στόν Θεό εἶναι τό ἴδιο. Ἔτσι, θά σᾶς πῶ μόνο ἓνα πράγμα, καί νά τό θυμᾶστε, στήν πράξη πιά, στόν Χριστιανισμό: Δέν ὑπάρχει ἀνδρικό Εὐαγγέλιο καί γυναικεῖο Εὐαγγέλιο· ὑπάρχει τό Εὐαγγέλιο. Ἄρα καί ὁ ἄνδρας καί ἡ γυναίκα μπροστά στόν Θεό στέκονται ἴσοι.²⁴

Μᾶς κάνει ἐντύπωση καί κάτι ἄλλο. Ὅταν ὁ Θεός δημιούργησε ὅλα τά ὄντα, εἶπε νά γίνουν τά ψάρια, τά ἔρπετά, νά γίνουν τά πτηνά, νά γίνουν τά θηρία, ἀλλά καί τά κτήνη, αὐτά δηλαδή πού ἀργότερα ὁ ἄνθρωπος ἐξημέρωσε. Προσέξτε ὅμως· δέν ὀνοματίζει κανένα

---

24. Βλ. *Ματθ.* 19, 4. *Μάρκ.* 10, 6: «Οὐκ ἀνέγνωτε ὅτι ὁ ποιήσας ἐξ ἀρχῆς ἄρρεν καὶ θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς;». *Ρωμ.* 3, 22: «Δικαιοσύνη δὲ Θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς πάντας καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς πιστεύοντας· οὐ γὰρ ἐστὶ διαστολή». *Γαλ.* 3, 28: «Οὐκ ἔστι Ἰουδαῖος οὐδὲ Ἕλλην, οὐκ ἔστι δούλος οὐδὲ ἐλεύθερος, οὐκ ἔστι ἄρσεν καὶ θῆλυ· πάντες γὰρ ὑμεῖς εἰς ἐστε ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ». Ἀγ. Γρηγόριος Ναζιανζηνός, Λόγος ΛΖ', PG 36, 289CD: «Ὅρατε τὸ ἴσον τῆς νομοθεσίας. Εἰς ποιητῆς ἀνδρὸς καὶ γυναικός, εἰς χοῦς ἀμφοτέρου, εἰκὼν μία, νόμος εἷς, θάνατος εἷς, ἀνάστασις μία. Ὅμοίως ἐξ ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς γεγόναμεν· ἐν χρέος παρὰ τῶν τέκνων τοῖς γονεῦσιν ὀφείλεται... Εἰ δὲ τὰ χεῖρω σκοπεῖς· ἡμαρτεν ἡ γυνή, τοῦτο καὶ ὁ Ἀδάμ· ἀμφοτέρους ὁ ὄφρις ἠπάτησεν. Οὐ τὸ μὲν ἀσθενέστερον εὐρέθη, τὸ δὲ ἰσχυρότερον. Ἀλλὰ τὰ βελτίω λογίξῃ; ἀμφοτέρους σώζει Χριστὸς τοῖς πάθεσιν. Ὑπὲρ ἀνδρὸς σὰρξ ἐγένετο; τοῦτο καὶ ὑπὲρ γυναικός». Ἀγ. Κοσμάς ὁ Αἰτωλός, Ζ' Διδαχή: «Καθὼς ὁ Ἰωακείμ καὶ ἡ Ἄννα δέν ἐπρωτίμωσαν τὸ ἀρσενικὸν ἀπὸ τὸ θηλυκόν, ἔτσι καὶ ἡ εὐγενίας σας νά μὴν προτιμᾶτε τὰ ἀρσενικά παιδιὰ σας ἀπὸ τὰ θηλυκά, διατί ὅλα πλάσματα τοῦ Θεοῦ εἶνε». κ.ἀ.

ζῶο, ἀλλά τὰ παίρνει σέ μεγάλες κατηγορίες, πού θά θυμόσατε ἀπό τήν Κοσμολογία πού κάναμε. Δέν λέει κανένα ὄνομα. Θά δοῦμε ἀργότερα ὅτι τὰ ὀνόματα κλήθηκε ὁ Ἀδάμ νά τὰ δώσει στά ζῶα· νά πεῖ: ἐσύ θά λέγεσαι γάτα, ἐσένα σέ ὀνομάζω σκύλο, ἐσένα λεοντάρι, ἐσένα φίδι... καί οὕτω καθεξῆς.²⁵ Ξέρετε τί ἀξία ἔχει αὐτό; Ὡ!... Ὅταν φτάσουμε ἐκεῖ, θά δεῖτε τί ἀξία ἔχει! Ἀλλά ἐδῶ ὅμως, εἰδικά γιά τόν ἄνθρωπο, δίδεται ὄνομα. Ποιό ὄνομα; *ἄνθρωπος*. Ἀκούσατε; δίνεται τό ὄνομα *ἄνθρωπος*!

Δέν μοῦ λέτε· πόσα εἶδη ζώων ἔχουμε; Πάρα πολλά. Πόσα εἶδη πουλιῶν ἔχουμε; Πάρα πολλά. Πόσα εἶδη ψαριῶν ἔχουμε; Πάρα πολλά. Πόσα εἶδη ἀνθρώπων ἔχουμε; Δέν ἔχουμε πολλά εἶδη· ἔχουμε ἓναν ἄνθρωπο· ἔχουμε τόν *ἄνθρωπο*· τίποτε ἄλλο. Αὐτό σημαίνει ὅτι ὁ μπακαλιάρος μπορεῖ νά μήν ἔχει καμμιά σχέση μέ τή μαρίδα, ἀλλά ἔχει ἄμεση σχέση ὁ μαῦρος τῆς Ἀφρικῆς μέ τόν ἄσπρο τῆς Εὐρώπης· διότι καί ὁ μαῦρος τῆς Ἀφρικῆς εἶναι ἐξίσου ἄνθρωπος μέ τόν ἄνθρωπο τῆς Εὐρώπης. Ἐξίσου!... οὔτε παραπάνω οὔτε παρακάτω!

Τί λέτε; αὐτό ἔχει καμμιά ἀξία κοινωνικά;

Ἄν ἔχει ἀξία... Ἀπέραντη ἀξία ἔχει!... τρομακτικά μεγάλη ἀξία ἔχει!²⁶

25. Βλ. Γέν. 2, 19-20.

26. Οἱ φυλετικές διακρίσεις εἶναι ἓνα πανάρχαιο φαινόμενο. Μέ τόν ὅρο αὐτόν ἐννοοῦμε συνήθως τίς περιπτώσεις ἐκεῖνες ὅπου ὑφίσταται κρίση στίς σχέσεις συμβιώσεως λευκῶν καί μαύρων. Ὡστόσο ὁ ὅρος αὐτός δέν ἀφορᾷ μόνο τή συγκεκριμένη κατηγορία σχέσεων, ἀλλά κάτι τό πολύ εὐρύτερο, ὅπως τήν ἀντίληψη γιά ὑπαρξή ἀξιολογικῆς διακρίσεως μιᾶς φυλῆς ἀπό ἄλλη ἢ ἐνός ἑ-

Αυτό δείχνει, παιδιά, ότι ἐδῶ, ὅταν ὁ Θεός δίνει τό ὄνομα *ἄνθρωπος*, σημαίνει ότι ὁ ἄνθρωπος ἔχει μιὰ ξεχωριστή δημιουργική πράξη καί ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ἄνθρωποι.

Μάλιστα, προσέξτε, ἐκφέρεται στόν ἐνικό ἀριθμό· λέει: «ποιήσωμεν ἄνθρωπον», καί μετά, κοιτάξτε ἐδῶ κάτι τό ἀσύντακτο: «καί ἐποίησεν ὁ Θεός τόν ἄνθρωπον... ἄρσεν καί θῆλυ ἐποίησεν αὐτούς». Ἄ, ὥστε λοιπόν τό ἄρσεν εἶναι ἄνθρωπος, ἀλλά καί τό θῆλυ εἶναι ἄνθρωπος. Καί ὁ ἄνδρας καί ἡ γυναίκα εἶναι ἄνθρωποι. Καί μετά λέει: «ἐποίησεν αὐτούς», πληθυντικός, τούς ἔκανε αὐτούς ἄρσεν καί θῆλυ. Ἀλλά ὁ ἄνθρωπος εἶναι ἕνας. Αὐτή ἡ ἐνική ἐκφορά φανερώνει ὅτι ἔγινε ἕνας ἄνθρωπος, ὁ Ἀδάμ. Καί Ἀδάμ θά πεῖ πρωτόπλαστος. Ἀμα θά φθάσουμε στό ὄνομά του, θά ποῦμε πιό πολλά. Ἄρα λοιπόν καί ὁ λευκός καί ὁ μαῦρος καί ὁ κίτρινος –νά μείνουμε σ' αὐτές τίς τρεῖς φυλές– εἶναι ἄνθρωποι.

Ξέρετε, ἐμεῖς οἱ προκομμένοι οἱ λευκοί... οἱ Εὐρωπαῖοι, ἔχουμε μέσα μας πολλή ὑπερηφάνεια· δημιουργήσαμε, σέ ὅλη τήν Ἱστορία, ἕναν ρατσισμό· φοβερό πράγμα αὐτό! Ὅταν λοιπόν οἱ Εὐρωπαῖοι, μέ τόν Κολόμβο, πῆγαν στήν Ἀμερική καί βρῆκαν ἐκεῖ τούς ντόπιους, τούς ἐρυθρόδερμους, τούς Ἰνκας,²⁷ θεώρησαν

θνους ἀπό ἄλλο. Θυμίζουμε τήν ἄποψη γιά τήν ποιητική ἀνωτερότητα τῆς *ἀρίας φυλῆς*, πού ὁδήγησε στόν Β΄ παγκόσμιο πόλεμο.

27. Οἱ Ἰνκας ἦταν πολιτισμός καί αὐτοκρατορία τῆς Νότιας Ἀμερικής κατά τήν προκολομβιανή ἐποχή, ἡ ὁποία ἔπεσε μέ τήν κατάκτηση τοῦ Νέου Κόσμου ἀπό τούς Ἰσπανούς. Πρωτεύουσα ἦταν τό Κοῦσκο στό σημερινό Περού. Σέ μιὰ ἑκταση ἀπό τόν Ἰσημερι-

ὅτι εἶναι ἄλλοι ἄνθρωποι αὐτοί, κατώτεροι, καί ὅτι ἔπρεπε νά ὑπηρετήσουν τή λευκή φυλή. Καί μετά, ὅταν ἐγκαταστάθηκαν οἱ Εὐρωπαῖοι στήν Ἀμερική, μέ τίς μεταναστεύσεις ἐκεῖνες τίς ἀλλεπάλληλες ἀπό τήν Εὐρώπη, τότε ἄρχισε καί τό δουλεμπόριο.

Κουβαλοῦσαν τούς μαύρους ἀπό τήν Ἀφρική, ἀφοῦ τούς ἔπιαναν ὅπως πιάνουν τά θηρία, πού κάνουν λάγκκους καί πέφτουν μέσα τά λιοντάρια καί τά ἄλλα θηρία, καί τούς κουβαλοῦσαν στά ἀμπάρια τῶν καραβιῶν! Ὁ Θεός ξέρεي πόσο λίγοι ἔφταναν στήν Ἀμερική, γιατί τούς στοίβαζαν σάν τά ζῶα ἐκεῖ, δηλαδή τούς ἔβαζαν στά ἀμπάρια μέσα καί κάρφωναν τίς πόρτες... τούς ἔριχναν ἐκεῖ μέσα! Ἀρρώστεις, πεῖνα, ἀθλιότητα...! Τούς ξερίζωναν ἀπό τή γῆ τους αὐτούς τούς ἀνθρώπους, τούς μαύρους, καί τούς κουβαλοῦσαν στήν Ἀμερική γιά νά τούς πουλήσουν στά σκλαβοπάζαρα. Διαβάστε τήν *Καλύβα τοῦ μπάρμπα-Θωμᾶ*, τῆς Μπίτσερ Στόου, νά δεῖτε ἐκεῖ ἀνάγλυφα τήν ἀθλιότητα τῆς λευκῆς φυλῆς. Καί ξέρετε γιατί; διότι πίστευαν ὅτι ἡ μαύρη φυλή πρέπει νά ὑπηρετεῖ τή λευκή φυλή!

Ἀλλά στήν Ἀμερική ὑπάρχουν ἀκόμα φυλετικές διακρίσεις. Ἀκοῦστε: ἀκόμα ὑπάρχουν! ἰδιαίτερα στίς νότιες ἐπαρχίες, στίς νότιες πολιτείες. Ἐκεῖ ὁ μαῦρος δέν μπαίνει στό τράμ καί στό λεωφορεῖο, στό ἄστικό, μαζί μέ τόν λευκό. Δέν μπορεῖ νά μπεῖ ὁ μαῦρος στό ἐστιατόριο πού τρώει ὁ λευκός! Δέν μπορεῖ ὁ μαῦρος

νό μέχρι τή Χιλή καί τήν Ἀργεντινή ζοῦσαν πάνω ἀπό διακόσια ἔθνη. Ἡ αὐτοκρατορία τῶν Ἰνκας ἀρχίζει περίπου ἀπό τό 1100 μ.Χ. καί φτάνει μέχρι τόν 15ο αἰώνα, ὅταν καταλύεται ἀπό τόν Ἰσπανό Φρανσίσκο Πισάρρο.

νά πάει στό πανεπιστήμιο πού πάει ὁ λευκός! Σᾶς εἶπα ὅτι αὐτό γίνεται ἰδίως στίς νότες πολιτεῖς τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς. Στή βρύση τοῦ χωριοῦ πού θά πάει ὁ λευκός δέν πρέπει νά πάει ὁ μαῦρος!

Θυμᾶμαι ἕναν Ἑλληνα, καί μάλιστα κληρικό, καί πολύ μορφωμένο, πού κάποτε τόν ρώτησα γιατί νά μήν πάρει ὁ μαῦρος νερό ἀπό τή βρύση πού θά πάρει καί ὁ ἄσπρος, καί αὐτός μου ἀπάντησε: *Καλά, ἀστειεύεσαι; Αὐτοί εἶναι βρωμιάρηδες!... Ἀπλῶς βρωμιάρηδες;...*

Δυστυχῶς ὑπάρχει αὐτή ἡ διάκριση, πού δείχνει πόσο ἀμαρτάνουμε ἀπέναντι στόν Θεό. Γι' αὐτό λέει ἐδῶ ἡ Ἀγία Γραφή «ποιήσωμεν ἄνθρωπον». Σᾶς εἶπα πώς ἡ Ἀγία Γραφή εἶναι ἕνας κώδικας πού μᾶς δίνει τήν ἀλήθεια ἀτόφια, ἔξω ἀπό τίς ἀνθρώπινες θεωρίες. Ὁ Θεός ἔκανε τόν ἄνθρωπο. Καί ὁ μαῦρος καί ὁ κίτρινος καί ὁ ἄσπρος εἶναι ἄνθρωποι. Δέν μπορεῖς νά λές ὅτι αὐτοί δέν εἶναι ἄνθρωποι. Καί αὐτό, πραγματικά, ἔχει πάρα πολύ μεγάλη σημασία, ἀπό πρακτικῆς καί κοινωνικῆς πλευρᾶς, ὅπως σᾶς ἐξήγησα.

Ἔτσι λοιπόν δέν πρέπει νά ὑποτιμοῦμε ποτέ τά δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ. Δέν μπορούμε νά ποῦμε γιά κάποιον ὅτι εἶναι παρακατιανός. Δέν μπορούμε νά ποῦμε –νά τό πάρω καί πιά ἰδιαίτερα στόν χῶρο μας– ὅτι ἐμεῖς εἴμαστε πρωτευουσιάνοι, καί κάποιοι ἄλλοι εἶναι χωριάτες... ὅτι ἐμεῖς εἴμαστε ἀνώτεροι, ἐνῶ κάποιοι ἄλλοι εἶναι κατώτεροι!

Μπορεῖ νά ἔχει πιά πολλή μόρφωση ὁ ἕνας ἀπό τόν ἄλλο, μπορεῖ νά φέρεται περισσότερο πολιτισμένα ὁ ἕνας ἀπό τόν ἄλλο· αὐτά ὅμως δέν εἶναι στοιχεῖα πού πρέπει νά κάνουν τούς ἀνθρώπους νά ἔχουν διακρί-

σεις ανάμεσά τους, γιατί είναι άμαρτία!

Ὁ Θεός, ὅταν ἔγινε ἄνθρωπος καί ἦρθε στή γῆ, εἶπε στούς μαθητές Του: «πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τὰ ἔθνη»· καί γιά νά μήν πεῖ κανεῖς ποιά εἶναι αὐτά τὰ ἔθνη, βάζει καί τό συμπλήρωμα: «καί ἕως ἐσχάτου τῆς γῆς».²⁸

Ποιές εἶναι αὐτές οἱ ἐσχατιές τῆς γῆς; Ἀφοῦ ἡ Γῆ εἶναι στρογγυλή· ἔχει ἐσχατιές;... ἔχει ἄκρες ἡ Γῆ;

Πῶς δέν ἔχει! Ἄν πᾶς ἐκεῖ πάνω στόν Βόρειο Πόλο, εἶναι μία ἐσχατιά· εἶναι οἱ Λάπωνες. Κι ἐκεῖ πῆγε τό Εὐαγγέλιο! Καί ὁ Χριστός εἶπε ὅτι κι ἐκεῖ πρέπει νά πάει, καί στήν Ἀλάσκα νά πάει, καί στά νησιά τοῦ Εἰρηνικοῦ πρέπει νά πάει, καί στή Γῆ τοῦ Πυρός, κάτω, στήν νότιο Ἀμερική πρέπει νά πάει... παντοῦ πρέπει νά πάει! Γιατί; Διότι ὅλοι εἶναι δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ, ὅλοι εἶναι ἄνθρωποι, καί εἶναι εἰκόνες τοῦ Θεοῦ, ὅλοι κατάγονται ἀπό ἕναν ἄνθρωπο, τόν Ἀδάμ, γιατί ἀπ' αὐτόν κατάγεται καί ἡ Εὐά, ὅπως θά δοῦμε. Ὅλοι εἶναι δημιουργήματα τοῦ ἑνός καί μόνου Θεοῦ καί ὅλοι ἔχουν δικαιώματα ἀπέναντι στόν Θεό.

Νά ὁ ἀληθινός ἀνθρωπισμός. Βλέπετε, μιᾶνε γιά ἀνθρωπισμό στήν ἐποχή μας· ἀλλά αὐτός ὁ ἀνθρωπισμός εἶναι μεροληπτικός, εἶναι ψεύτικος, εἶναι φιλοσοφικός, εἶναι νόθος, εἶναι σκάρτος, ὁδηγεῖ σέ πολέμους, ὁδηγεῖ σέ μονομέρεια, ὁδηγεῖ σέ ἐκμετάλλευση. Ὁ γνήσιος ἀνθρωπισμός ὅμως πηγάζει μέσα ἀπό τόν λόγο τοῦ Θεοῦ, μέσα ἀπό τήν Ἀγία Γραφή· ἐκεῖ εἶναι κατατεθειμένος ὁ γνήσιος ἀνθρωπισμός.

28. *Ματθ.* 28, 19. *Μάρκ.* 16, 15. *Πράξ.* 1, 8.

Ἀλλά ἐπειδὴ ἡ ὥρα πέρασε, παιδιά, πρῶτα ὁ Θε-
ός θά συνεχίσουμε τήν ἐρχόμενη Κυριακή.

Κυριακή, 6 Φεβρουαρίου 1983